

Schoon water in het stroomgebied van de Schelde

DE EUROPESE KADERRICHTLIJN WATER IN ZEELAND EN WEST-BRABANT

Schoon water in het stroomgebied van de Schelde

DE EUROPESE KADERRICHTLIJN WATER IN ZEELAND EN WEST-BRABANT

Water is geen gewone handelswaar. Het is een erfgoed dat bescherming verdient, zodat ook het nageslacht ervan kan profiteren. Daarom hebben de lidstaten van de Europese Unie afgesproken om de kwaliteit van alle Europese wateren in een goede toestand te brengen en te houden. De spelregels hebben zij vastgelegd in de Europese Kaderrichtlijn Water.

Nederland kan veel baat hebben bij de Europese aanpak van de waterkwaliteit. Via de Eems, de Rijn, de Maas en de Schelde komen verontreinigingen uit veel andere landen uiteindelijk in ons land terecht. Zonder maatregelen in het buitenland is het onmogelijk om het water in Nederland in een goede toestand te brengen.

Maar ook in Nederland zullen veel partijen zich nog meer moeten inspannen voor de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Overheden zoals Rijkswaterstaat, provincies, waterschappen en gemeenten zullen de komende jaren moeten investeren in schoner water. Bedrijven en burgers gebruiken water voor bijvoorbeeld de bereiding van drinkwater, het lozen van afvalwater, beregening of industriële processen en ook zij zullen een bijdrage moeten leveren.

Als eerste stap heeft Nederland de huidige toestand volgens de in de Kaderrichtlijn Water voorgeschreven wijze van het water in kaart gebracht. Ook is ingeschat welke vervuiliingsbronnen Nederland aan moet pakken om het water in een goede toestand te brengen. In het rapport 'Karakterisering van het Scheldestroomgebied' is de situatie in het stroomgebied van de Schelde beschreven. Deze brochure geeft een overzicht van de belangrijkste resultaten en discussiepunten.

Je best doen is niet goed genoeg voor de EU

Nederland zet zich al jaren in voor schoner water, bijvoorbeeld door het zuiveren van afvalwater en het beperken van lozingen. Toch is er een groot verschil tussen het Nederlandse waterbeleid en de Kaderrichtlijn Water. De doelen uit het nationale beleid zijn namelijk inspanningsverplichtingen. Als iedereen zijn best doet, mag het resultaat wat minder zijn dan gepland. Voor de EU is het pas goed als de afgesproken maatregelen en effecten daadwerkelijk zijn gerealiseerd. De doelen van de Kaderrichtlijn Water zijn dan ook te beschouwen als resultaatsverplichtingen. De EU kan boetes opleggen aan lidstaten die de afgesproken doelen niet halen.

Stroomgebied van de Schelde

De Kaderrichtlijn Water gaat uit van een aanpak op het niveau van stroomgebieden. De Nederlandse wateren horen tot de stroomgebieden van de Eems, de Rijn, de Maas of de Schelde. De hele provincie Zeeland en het westelijk deel van Noord-Brabant liggen in het stroomgebied van de Schelde.

Hoe goed is goed genoeg?

De EU streeft ernaar dat al het water in Europa in 2015 in een goede toestand verkeert. Het water moet daarvoor voldoen aan normen voor bijvoorbeeld chemische stoffen, een gevarieerde planten- en dierenwereld en een natuurlijke inrichting. Voor het grondwater gelden aparte normen voor chemische stoffen. Ook moet de grondwaterstand stabiel zijn en mogen natuur-gebieden niet verdrogen door een te lage grondwaterstand.

Sommige normen worden vastgesteld door de EU en gelden voor alle lidstaten. Andere normen mogen de lidstaten afzonder-lijk vaststellen. De EU let er dan op of de verschillen tussen de lidstaten niet te groot zijn en of de doelen niet te sterk afwijken van het nationale beleid.

Minimumeis is *stand still*

Onder voorwaarden mag een lidstaat het bereiken van de goede toestand uitstellen tot 2021 of 2027. De lidstaat voert de benodigde maatregelen dan in fasen door. Ook is het onder voorwaarden mogelijk om de normen voor de goede toestand te verlagen. Te hoge kosten kunnen daarvoor een reden zijn.

Als lidstaten de doelen willen faseren of verlagen, moeten zij dat vooraf melden aan de Europese Commissie en goed beargu-menteren. In alle gevallen moeten de lidstaten aan de minimum-eis voor 2015 voldoen: *stand still* van de huidige waterkwaliteit. Dat betekent dat de waterkwaliteit in 2015 niet slechter mag zijn dan nu, ook niet als de economie of de bevolking zijn gegroeid. De Nederlandse regering heeft ervoor gekozen om in te zetten op deze minimumeis.

Hoge prioriteit voor beschermde gebieden

De minimumeis van *stand still* is voor beschermde gebieden geen optie. De Kaderrichtlijn Water vereist dat in 2015 alle beschermde gebieden aan de goede toestand voldoen. Dat geldt in ieder geval voor alle gebieden die als beschermd gebied zijn aangewezen op grond van een of meerdere Europese richtlijnen, zoals de Vogelrichtlijn, de Habitatrichtlijn, de Zwem-waterrichtlijn of de Nitraatrichtlijn. In het stroomgebied van de Schelde zijn alle grote Deltawateren en enkele regionale wateren aangewezen als beschermd gebied.

Karakterisering van het stroomgebied van de Schelde

De waterbeheerders in het Nederlandse deel van stroomge-bied van de Schelde hebben de huidige toestand van het water beschreven in het rapport ‘Karakterisering van het stroomgebied van de Schelde’. Ook hebben zij getoetst of met het huidige beleid in 2015 *stand still* van de huidige toestand mogelijk is en of de goede toestand haalbaar is. In geval van twijfel of het ontbreken van voldoende gegevens is bewust gekozen voor de conclusie ‘niet in orde’. Het gaat om een voorlopige toetsing, want de normen voor de goede toestand volgens de kaderricht-lijn zijn nog niet vastgesteld. Daarom is gewerkt met de nu in Nederland geldende normen. Deze normen zijn streng en vooral in de kleinere wateren en poldersloten is het moeilijk ze te halen.

Thijs Kramer, GEDEPUTEERDE VAN DE PROVINCIE ZEELAND EN VOORZITTER VAN DE COMMISSIE REGIONAAL WATERBEHEER

“Het is terecht dat de EU een richtlijn over waterkwaliteit heeft gemaakt, want het is een grensoverschrijdend probleem. Dat merk je vooral aan het einde van de stroom, zoals hier bij de Westerschelde. De aandacht voor waterverontreinigingen was aan het wegzakken maar heeft nu een nieuwe impuls gekregen. Zo is de discussie over het gebruik van bestrijdingsmiddelen in gemeenten weer actueel geworden omdat we met het huidige gebruik de doelen van de richtlijn niet halen. Het verplichtende karakter heeft wel tot onrust geleid. Alles wat we toezeggen, moeten we ook nakomen. Daarom wil ik inzetten op realistische doelen. De richtlijn moet geen belemmering zijn voor gezonde maatschappelijke ontwikkelingen in het stroomgebied.”

De voorlopige toetsing laat een somber beeld zien en geeft een duidelijke aanwijzing waar verbeteringen nodig zijn.

Huidige toestand

Het oppervlaktewater in het Schelde stroomgebied voldoet op dit moment nergens aan de normen van het huidig beleid. Van de probleemstoffen is er altijd wel één en zijn er meestal meerdere die de norm overschrijden. De belangrijkste probleem-stoffen zijn meststoffen, zware metalen, bestrijdingsmiddelen en polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK’s). De forse overschrijdingen van stikstof en fosfor veroorzaken onder meer algenplagen in het ecosysteem. Ook is de inrichting van de wateren vaak onnatuurlijk. Als gevolg hiervan is de soortenrijk-dom van planten en dieren in het stroomgebied onvoldoende.

Het grondwater voldoet nog niet in alle opzichten aan de eisen. Op meerdere plaatsen veroorzaakt een tekort aan grondwater verdroging van ecosystemen. Het grondwater dat direct onder het maaiveld ligt kent vaak te hoge gehalten van meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Het diepere grondwater voldoet meestal wel aan de normen.

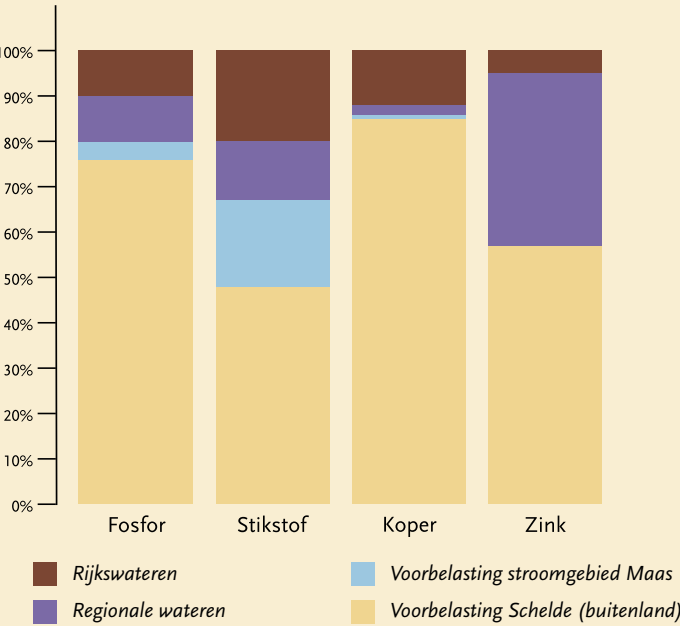
Effecten van het huidige beleid

Een belangrijk resultaat van het huidige beleid zal zijn dat de belasting van het water met de belangrijkste probleemstoffen afneemt. Maar het effect zal niet onmiddellijk merkbaar zijn in een betere waterkwaliteit. In de bodem zijn nog grote hoevee-heden van deze stoffen opgeslagen. De stoffen zullen geleidelijk uit de bodem vrijkomen en in het water terechtkomen. Deze zogenaamde ‘nalevering’ van de bodem zal ertoe leiden dat een aantal stoffen nog lange tijd de normen overschrijden.

Haalbaarheid van de doelen voor 2015

Stand still van de huidige waterkwaliteit is haalbaar als alle voorgenenomen maatregelen daadwerkelijk worden uitgevoerd. Voorwaarde is een strikte naleving van het meststoffenbeleid, het convenant Gewasbeschermingsmiddelen en het convenant Duurzaam Beheer binnen provincie Zeeland. Dat vergt een flinke inspanning van onder meer land- en tuinbouw, gemeenten en waterrecreatie. De Kaderrichtlijn Water vraagt om het bereiken van de goede toestand. Daarvoor zijn extra maatregelen nodig, in aanvulling op het huidige beleid.

Aandeel van de regionale wateren, rijkswateren en wateren buiten het stroomgebied van de Schelde in de totale belasting van het stroomgebied met nutriënten en zware metalen

“De landbouwsector heeft baat bij schoon water maar staat wel kritisch tegenover de Kaderrichtlijn Water: de maatregelen moeten haalbaar en betaalbaar zijn. Het moet bijvoorbeeld duidelijk zijn hoeveel historische verontreinigingen in de bodem zijn opgeslagen. Als de historische belasting groot is, zal het terugdringen van het huidige meststoffengebruik waarschijnlijk weinig effect hebben. Nederland moet ook actief inzetten op samenwerking met andere landen. Vlaanderen loost nog heel veel ongezuiverd rioolwater. Als we dat gezamenlijk aanpakken, verbetert de waterkwaliteit misschien veel sneller dan met kleinschalige maatregelen in de verschillende landen.”

Zoute kwel

Het grondwater in het stroomgebied van de Schelde is op veel plaatsen zout of brak door de ligging in de buurt van de zee. In het zoute en brakke grondwater komen sommige stoffen van nature in hogere gehalten voor dan in zoet grondwater. Dit geldt bijvoorbeeld voor chloride, fosfaat en arseen. De waterbeheerders gaan onderzoeken of dat een reden is om in het stroomgebied van de Schelde andere doelen voor deze stoffen vast te stellen.

Internationale aanpak

Niet alleen Nederland maar ook delen van Frankrijk en België liggen in het stroomgebied van de Schelde. De landen moeten afzonderlijk aan de EU rapporteren over de Kaderrichtlijn Water maar stellen ook gezamenlijke rapportages op. De samenwerking biedt de mogelijkheid om een samenhangend pakket van doelen en maatregelen voor het hele stroomgebied op te stellen.

De landen werken samen in het project Scaldit. Uit de eerste resultaten van Scaldit blijkt dat de waterkwaliteit van de Schelde van bron tot monding matig tot slecht is. Dat komt vooral door teveel meststoffen, zware metalen, PAK's, PCB's en bestrijdingsmiddelen. Ook de kwaliteit van algen en bodemdieren is vaak onvoldoende.

Voorbelasting uit het buitenland

Het water dat vanuit Frankrijk en België het Nederlandse deel van het stroomgebied van de Schelde binnenstroomt, is al belast met verontreinigingen. Via deze weg komen meer meststoffen, zware metalen en PAK's in het stroomgebied dan in Nederland. De voorbelasting is vooral groot in de Westerschelde, het Kanaal van Gent naar Terneuzen, Zeeuwse Kust, Zoommeer-Eendracht, Braakman en Zoom en Bleekloop. Voor Nederland is het daarom heel belangrijk dat de bovenstrooms gelegen landen de verontreinigingen verminderen.

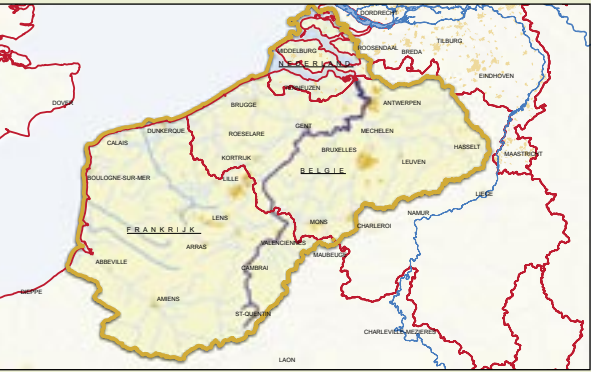
Overzicht van de belangrijkste bronnen voor de belasting van de oppervlaktewateren

	Bron 1	Bron 2
Regionale wateren		
STOF		
Nutriënten	Landbouw	Zoute kwel
Zware metalen	Landbouw; Uitloging bouw materiaal; Verkeer	RWZI's
PCB's	Verbrandingsgassen huishoudens	
PAK's	Neerslaan vanuit de lucht; Verkeer	Verkeer
Bestrijdingsmiddelen	Landbouw	RWZI's

Rijkswateren		
STOF		
Nutriënten	Instroom buiten stroomgebied	Landbouw via poldergemalen regionale wateren
Zware metalen	Instroom buiten stroomgebied	Landbouw; uitloging bouw materiaal en verkeer via poldergemalen regionale wateren
PCB's	Verbrandingsgassen huishoudens	
PAK's	Instroom buiten stroomgebied	Verkeer en scheepvaart
Bestrijdingsmiddelen	Landbouw via poldergemalen en RWZI's vanuit regionale wateren; Neerslaan vanuit de lucht	

Het internationale stroomgebiedsdistrict Schelde

“De Kaderrichtlijn Water onderstreept het belang van schoon water. Helaas werkt de resultaatverplichting slap beleid in de hand: Nederland zet in op een lage ambitie, want dan kunnen we ons geen buil vallen bij de EU. Dat was niet de bedoeling van de Kaderrichtlijn Water! Uit de eerste rapportage blijkt dat alle wateren in ons stroomgebied ‘at risk’ zijn. We kunnen ons dus geen halve maatregelen veroorloven. Het is juist een reden om hoge prioriteit te geven aan het verbeteren van de waterkwaliteit.”

Maarten Velthoen, BREED OVERLEG DELTAWATEREN/HISWA EN LID VAN DE KLANKBORDGROEP SCHELDE

“De Kaderrichtlijn Water is een goed initiatief maar je moet professioneel geschoold zijn om erover mee te kunnen denken. Watersporters willen graag recreëren in schoon water en doen daar zelf ook veel aan, zeker in verhouding tot de verontreiniging die ze produceren. Voordeel van de richtlijn is dat de internationale afstemming kan verbeteren, bijvoorbeeld in de International Marine Organization. Het is voor onze achterban niet te begrijpen dat hier grote buitenlandse containerschepen rondvaren met antifouling die voor de recreatievaart al jaren verboden is.”

Stap voor stap naar gezond water

In 2009 moet Nederland een stroomgebiedbeheerplan voor het stroomgebied van de Schelde naar Brussel sturen. Daar moet onder meer in staan wat de normen voor de goede toestand zijn en welke maatregelen in het stroomgebied worden getroffen om die toestand te bereiken. De betrokken partijen in het stroomgebied van de Schelde zullen in de komende jaren knopen moeten doorhakken over de volgende onderwerpen:

Wat zijn normen voor de goede toestand?

Tot nu toe is gewerkt met voorlopige normen. In 2009 moet Nederland definitieve normen vaststellen. Dit is een lastige keuze omdat het natuurlijke karakter van veel wateren in het stroomgebied sterk veranderd is. De meeste sloten en kanalen zijn door de mens aangelegd. Een natuurlijk referentiebeeld is daarom vaak niet reëel. Maar, wat dan wel?

Welke maatregelen zijn nodig om de goede toestand in het stroomgebied te bereiken?

Uit eerste berekeningen blijkt dat het huidige beleid in ieder geval niet volstaat. Hoeveel extra maatregelen zijn nodig, wat gaan die kosten en wie moet dat betalen? Zijn de maatregelen haalbaar en betaalbaar voor het jaar 2015, of is fasering tot 2021 of 2027 noodzakelijk?

Wat moet het buitenland doen om de toestand in het stroomgebied te verbeteren?

Zonder maatregelen in Frankrijk en België is een goede toestand in het Nederlandse deel van het stroomgebied onmogelijk. Maar ook voor die landen geldt dat maatregelen haalbaar en betaalbaar moeten zijn. Waar moet Nederland op inzetten in het internationale overleg?

Hoe groot is het belang van zoute kwel?

Zoute kwel brengt extra nutriënten in het water. Hoe groot is de bijdrage van zoute kwel aan de totale belasting van meststoffen? Is er een reden voor het aanpassen van de normen in het stroomgebied van de Schelde?

Hoe meten we of het water aan de normen voldoet?

Al in 2006 moet een monitoringplan voor het stroomgebied van de Schelde klaar zijn. Daarin staat hoe en waar de waterkwaliteit wordt gemeten. De waterbeheerders moeten uitzoeken hoeveel meetplaatsen nodig zijn om met voldoende zekerheid over de toestand van het water te kunnen rapporteren aan de EU. Ook zal het in sommige gevallen nodig zijn om meetmethoden beter op elkaar af te stemmen.

Vereiste KRW-mijlpalen

2003	Implementatie in nationale wetgeving
2004	Rapportage huidige toestand water Dit rapport is de basis voor het stroomgebiedbeheersplan van 2009.
2006	Monitoring Opzetten en operationeel maken van meetprogramma's.
2007	Overzicht belangrijkste onderwerpen en op welk niveau dat het beste kan gebeuren (Europees, internationaal stroomgebied, nationaal of regionaal).
2008	Concept eerste stroomgebiedbeheersplan
2009	Vaststellen eerste stroomgebiedbeheersplan In het eerste stroomgebiedbeheersplan worden waterlichamen, referentietoestanden, doelen en maatregelen formeel vastgesteld. Als Nederland het behalen van doelen wil faseren of uit wil gaan van lagere doelen, dan moet het stroomgebiedbeheersplan daar een duidelijke motivatie voor geven.
2015	Einde eerste fase (en start volgende stroomgebiedbeheersplan) In principe moet de goede ecologische en chemische toestand van de wateren in 2015 gerealiseerd zijn. Als dit niet haalbaar is, moet Nederland dat vooraf aangeven. De Kaderrichtlijn Water biedt de mogelijkheid om de doelen gefaseerd tot stand te brengen.
2021	Einde tweede fase (en start volgende stroomgebiedbeheersplan)
2027	Einde derde fase (en start volgende stroomgebiedbeheersplan)

Joseph Vos, DIJKGRAAF WATERSCHAP BRABANTSE DELTA EN LID VAN DE KLANKBORDGROEP SCHELDE

“We zijn in Nederland nog maar dertig jaar bezig met waterkwaliteitsbeheer! Ik zie de Kaderrichtlijn Water als een volgende stap in de goede richting. Brabant is een ‘stadland’, de bewoning is hier heel intensief. Stedelingen hebben behoefte aan plaatsen met andere kwaliteiten en de Kaderrichtlijn Water geeft daar een impuls aan. Maar ik heb ook begrip voor de zorg die bij velen leeft: kunnen we de kosten wel dragen? Die zorg moeten we blijven bespreken. De staatssecretaris kan dat ook in Europees verband doen. Maar de zorg moet niet overheersen, want uiteindelijk is schoon water een levenseis.”

COLOFON

Deze brochure is een gezamenlijke uitgave van Rijkswaterstaat Zeeland en de provincie Zeeland. De inhoud is gebaseerd op het rapport *Karakterisering stroomgebied Schelde*. Dit rapport is te downloaden van www.kaderrichtlijnwater.nl.

De citaten bij de foto's zijn voor rekening van de betreffende personen.

Brochure en rapport zijn verkrijgbaar bij:
Projectbureau Kaderrichtlijnwater Schelde
Rijkswaterstaat Zeeland
Postbus 5014, 4330 KA Middelburg
tel. 0118 - 622632 of 622402

<i>Tekst</i>	Met Andere Woorden, Arnhem
<i>Grafisch ontwerp</i>	Onderandere Multidisciplinair Ontwerpbureau, Middelburg
<i>Fotografie</i>	Mechteld Jansen, Middelburg
<i>Druk</i>	Pitman Grafisch Bedrijf B.V., Goes
<i>Papier</i>	GardaPat 13 (houtvrij, chloorvrij en zuurvrij papier)
<i>Lettertype</i>	FF Scala Sans, Fontshop

Middelburg, januari 2005

